

פסחים נו

משה שווערד

1. ראב"ד מסכת תמיד דף ל עמוד ב

מורי הרב החסיד ז"ל אמר דכל הנך דקתני שהיו נשמעין מיריחו מעשה נסים היו. ודוקא היה ביריחו נשמע ולא בשאר צדדים מפני שיריחו היתה כמו ירושלים מפני שהיא היתה תחלת כבוש א"י וכמו דתרומת דגן צריך לתרום כן נתרמה א"י עצמה ובשביל כך התרימה יהושע להיות קודש לפי' היא כמו ירושלים והיו נשמעין בה כל הנך דקתני כדי שירגישו בני אדם שביריחו יש כמו כן קצת קדושה כמו בירושלים ולפיכך באלה יותר משאר דברים מפני שכל אלו הדברים קול שער הגדול וצלצל וגביני כרוז הם תחלת עבודת המעמידים את הכהנים לעבודתם וליום לדוכנם וגם קטורת הוא תחילת עבודת פנים ודי בהנך והאי דקא מסיק במסכת יומא דכה"ג משובח היינו לפי ראות בני אדם אבל כח שום אדם לא היה לשמוע קולו ביריחו אלא שנס היה והאי דלא קחשיב להו בכלל נסים הנעשים בבהמ"ק משום דמילי אבראי כמו קול ביריחו לא קא חשיב:

• תלמוד בבלי מסכת תמיד דף ל עמוד ב

מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח, מיריחו היו שומעין קול מגריפה, (מיריחו היו שומעין קול השיר), מיריחו היו שומעין קול בן ארזה מקיש בצלצל, מיריחו היו שומעין קול החליל, מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז, מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, מיריחו היו שומעין קול השיר, מיריחו היה שומע קול השופר, וי"א: אף קולו של כ"ג בשעה שהוא מזכיר את השם ביה"כ. מיריחו היו מריחין ריח פיטום הקטורת

2. רש"י מסכת פסחים דף נו עמוד א

גירר עצמות אביו - משום כפרה, ולא קברו בכבוד בדרגש ומטה נאה, ומפני קידוש השם, שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים.

3. שערים מצויינים בהלכה

דף נו. גירר עצמות אביו כו' והודו לו. פרש"י שעשה כן משום כפרה כו' ויוסרו הרשעים. ואפשר לפרש דעי"כ יחזרו הרשעים בתשובה, ונמצא שמיתתו ובזיונו גרם להחזיר הרשעים בתשובה, וזה זכות הוא לו. וכמו כן ההספד שמספידין להמת, והשומעים חוזרים בתשובה, הרי זכות להמת.

4. שו"ע יורה דעה - סימן רמ

(יח) ממזר חייב בכבוד אביו ובמוראו. אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתירא ממנו: הגה - וי"א דאינו מחוייב לכבד אביו רשע, אא"כ עשה תשובה (טור ומרדכי פ' כיצד ובהגהות מיימוני פ"ו דהלכות ממרים):

5. תפארת ישראל - יבין מסכת פסחים פרק ד משנה ט

(ט) מטה של חבלים. דנהגו לקבור המלך במטה יפה ונאה משום כבודו, לפי שהי' אביו אחז רשע, ביזהו והניח גופו במטה מחבלים וגררו בה לקברות: (ג) והודו לו. דמדלא עשה מעשה עמך אינו חייב לכבדו (ג):

6. תפארת ישראל - בועז מסכת פסחים פרק ד אות ג

(ג) היינו כרמ"א בשם י"א בסי' ר"מ סי"ח. מיהו לרמב"ם, ולרב"י שם דס' כרמב"ם דחייב בכבודו ובמוראו אף שאביו רשע גמור. נ"ל דהיינו דוקא בחייו אבל לאחר מיתה כיון דאפי' באינו רשע הו"ל לפע"ד רק

מדרבנן והא ראי' דהרי אפ' מקלל לאחר מיתה לא הי' חייב אי לאו דרביא קרא [סנהדרין דפ"ה ב'] להכי ברשע לא גזרו.

7. לחם משנה על הלכות ממרים פרק ו [יא]

אפילו היה אביו רשע וכו'. למה שהקשה הטור מהניח להם אביהם פרה גזולה דאמרו שם דאינו חייב להחזיר מפני כבוד אביהם היכא דלא עשה תשובה יש לתרץ דלאחר מיתה שאני ומה שאמר רבינו הוא דבחיו מכבודו אע"פ שלא עשה תשובה אבל התם דלאחר מיתה אינם חייבים בכבודו כיון דלא עשה תשובה ...

8. התם סופר מסכת פסחים דף נו עמוד א

גירר עצמות אביו על מטה ש"ח... ולא ידעתי מה קמ"ל בזה שהודו לו חכמים ולמה לא יודו לו אי משום כבוד אביו הלא לא עשה מעשה עמך וממילא ליכא נמי משום כבוד המלך... ואולי איכא בזה גנאי לצדיק יותם אבי אחז שהרי משום כבודו לא מנו אחז מכלל אותן שאין להם חלק עה"ב עי' בפ' חלק וא"כ הרי חזקי' חייב בכבוד אבי אביו יותם ובשגם שהרי יותם מלך היה וכל ישראל חייבים בכבודו ועוד שיש בזה גנאי לחזקי' עצמו כמבואר שם ג"כ ואף על פי שחזקי' מחל על כבודו הרי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואפ"ה הודו לו חכמים שיתקדש השם עי"ז עי' סנהדרין מ"ג א' ואולי לזה הרמז גררו במטה של חבלים דוקא לעשות בזה כבוד למלכי בית דוד לומר שיצא משלשל גדול של צדיקים ואך הוא אחז הרשיע ע"ד דכתיב יעקב חבל נחלתו ופירשו בו שהוא משלשל אבות הקדושים כחבל הזה עפרש"י בחומש ה"נ גררו במטה של חבלים דוקא וק"ל:

9. ספר יערות דבש - חלק שני - דרוש יח

ויש להבין, כיון דלא הודו לו רק בג' דברים שעשה שלא ברצון חכמים, אם כן תקטן היריעה מה שהודו לו, כי רבו מעשי חזקיה מצדקותיו יסופר לדור ודור, ולמה אמרו רק ג', וצריך לומר דהוא כך, בשביל שלא הודו לו על ג', הודו לו על ג', והא בהא תליא... הנה הרמב"ם [הלכות ממרים פ"ה הי"ב] פסק דאם אביו רשע, אף על פי שפטור על הכאתו וקללתו, מכל מקום חייב לכבדו...

ונראה לי ליישב, דיש ליתן טעם באמת למה חייב בכבוד, כיון דהוא רשע, ונראה, שהוא הטעם שאמרו אב עם הארץ ובן תלמיד חכם מחויב בכבודו, ואמר מהר"ם מרוטנבורג, שבשביל זה לא היה דר עם אביו בעיר אחת, ומזה הטעם סבירא ליה להרמב"ם דגם באביו רשע צריך לנהוג בו כבוד מפני מראית עין, כי מי יבחן אם

הוא רשע או לא:

אם כן לא קשה מהגמ', דגמ' פריך ממה נפשך, כיון דכל כבודו של אביו הוא כפי' רש"י שלא יאמרו זהו פלוני שגזלו, ואם כן ידעו זה, אין כאן מראית העין, דהא נודע שהוא רשע, ואם לא ידעו, אין כאן העדר כבוד לאביהם, דהא לא ידעו שגזלו, וקשה ממה נפשך וא"ש:

ובזה יש לכוון מה שאמר רש"י דלכך נאמר [בראשית יא, לה] וימת תרח בחרן, שלא יאמרו הניח אביו זקן והלך לו. וקשה באמת, היאך הניחו, אבל לפי הנ"ל ניחא, דבאמת היה רשע, אבל מפני מראית עין, הרי נתפרסם עליו שכבר מת, ואין כאן מראית עין:

וזה היה הטעם גם כן של חזקיה דגירר עצמות אביו במטה של חבלים, וקשה לשיטת הרמב"ם הא חייב בכבוד אב רשע, דהא קיי"ל מכבודו בחיו מכבודו במוותו, אבל לפי הנ"ל ניחא, דבהכי לא שייך מראית עין, דהכל יודעים שהוא רשע מוחלט:

10. תלמוד בבלי מסכת תולין דף ו/ו

דרש להן מקרא זה וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן אפשר בא אסא ולא ביערו בא יהושפט ולא ביערו והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום [דף זא] אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו

11. מהרש"א על תולין דף זא

גמ' אלא מקום הניחו לו אבותיו כו' פרש"י מקום הניחו כשיבואו בנינו אחרינו ואם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם עכ"ל. אם עשו כן אסא ויהושפט בכוונה כפי המובן מפירושו הוא **קשה שיניח את ישראל לעבוד ע"ז משום בנו שיתגדל שמו ואפשר דר"ל שלא בכוונה עשו דהיינו שלא הרגישו בדבר כדי שיתגדל במ בנו וענין מעשה דבית שאן נמי בכה"ג הוה שלא הרגישו אבותיו בו וק"ל:**

12. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף נו עמוד א

כיתת נחש הנחשת. שהיו משתחווים לו כיון שהיה מעשה ידיו של משה ומ"מ ודאי לא נאסר משום ע"ז משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו שהיה של כולם מ"מ דבר של ציבור אינו של אף אחד ואין לו בעלים ורק דבר של שותפים הרי הוא נחשב של כולם. (כמ' בביצה ל"ט ע"ב).

13. חתם סופר מסכת פסחים דף נו עמוד א

כיתת נחש הנחשת. בחולין ו' א' אמרי' ע"ז אפשר בא אסא ויהושפט ולא ביערו אלא מקום הניחו לו להתגדר ע"ש ונראה שהיה הנחש הלז לתועלת גדול להממיני' בה' ולא טעו אחריו לעשותו ע"ז ולהם היה בזה תועלת גדול לראות כי הוא ית' מחיה בהממית ומרפא בהארס ואם תרצה לעמוד על דברינו תעי' מ"ש רמב"ן בפ' נחש הנחשת כי ההסתכלות בו היתה סכנה עצומה להנשוכי' מהנחש שרף והקב"ה הראה שהוא הרופא נאמן חוץ לטבע המציאות ולכן שמרוהו לדורות שיהיה בזה רפואה להמתפתי' אחר ספר הרפואות להסיר בטחונו מהי"ת יביט בנחש הנחשת וחי חיי נצחי' ישום אל ה' בטחונו וישבחהו על טובתו שהזמין רפואות הללו עמ"ש הרמב"ם בפ"ה המשנה בשמעת' ואח"כ תעיין ברמב"ן פ' בחוקותי ותהי' רפואה למכתך ולכן לא כתתוהו הראשונים אעפ"י שהיה בזה מכשול לרשעים הטועים כל כה"ג אמרי' ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו במ ופושעים יכשלו במ אבל חזקי' יעץ לגנוז ספר רפואות ותו לא נצטרך לנחש הנחשת ונראה אף על גב דעי"ז איכא ס"ג וכבר רבים מתו ע"י שנגנו אותו הספר מ"מ כיון שע"ז כתת נחש הנחשת שעבדוהו לע"ז ובמקום ע"ז כתיב בכל נפשכם:

14. ספר אמונה ובטחון

חזון	פרק ה	איש	סה
<p>ושם ותרגומה היתה לו לרשעים שנשמעה ירך שלה ועשו לה שפופת של קנה והיתה.</p>			
<p>ובפסחים נ"ו א' שגנו ספר הרפואות, ופרש"י לפי שלא היה לצט נכנע על חלויים אלא היו מתרפאין מיד, ובר"מ צפ"ה המשנה הציח שפירשו לו כי שלמה חצר ספר הרפואות כשיחלה שום אדם או יקרנו שום חולי מן החולים היה מתכוין לאותו הספר והיה עושה כמ"ש בספר והיה מתרפא, וכאשר ראה חזקיה כי צני אדם לא היו סומכים על הש"י הסיר אותו וגזרו, ובר"מ שם חלק על פירוש זה דלא יתכן לשלול מצני אדם רפואות כמו שאין ראוי לשלול מהם מזונות, אבל נראה שפירוש שקבל בר"מ הוא מקובל איש מפי איש, ופי' בר"מ שם קשה דלא היו לבו לומר בגמ' סתם ספר הרפואות אלא היו מפרשי מה שהיה בו מן האיסור והכפסד. ומה שהקי' בר"מ מ"ש ממזונות ז"ע שהרי אמרו צ"ק פ"ה א' תני דבראי ורפא ירפא מכאן שנחנה רשות לרופא לרפאות, ובגמ' זכרות ס' א' אמר ר"א לפי שאין דרכן של צני אדם לרפאות אלא שנכחו, ופרש"י כלומר לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים, ואצ"ל אמר החס דלא לימא אינש הכי משום שניתן רשות לרפאות, וכרי מזואר דאין רפואות כמזונות שהרי א"ל קרא להחיר מזונות, אלא רעבון אינו עונש ואכילה היא עבודה לפניו ית', כי שלחנו של זדיק כמזבח כדחק אבות פ"ג ג' שאכלו כו' כאילו אכלו משש"מ, אבל חולי הוא עונש וראוי להתחזק בתשובה ובבקשת רחמים אלא שנחנה רשות להתרפא כי צני עליה מועטים. והנה דורו של חזקיהו שאמרו סנהדרין ז"ד צ' צדקו מנן ועד צ"ש ולא מלאו ע"ה, מגבת ועד אנטופרס ולא מלאו חינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות עומאה וטברה, ואמרו בגמ' שם כ' א' שקר הכן זה דורו של משה וכלל היופי זה דורו של יבושע יראת ד' היא תהכלל זה דורו של חזקיהו, ראוי היה לעמוד במגדל עוז באמונה ובעזרון ושלא להשתמש ברופאים. וכבר כתב הרמב"ן פ' בחוקותי</p>			

15. דף על הדף פסחים דף נו עמוד א

בגמ': אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד. רש"י פירש נדמה שאמרו שמע ישראל, היינו דהשבטים אמרו ליעקב שמע אתה ישראל. **השדי חמד** (ח"ג קמג א) **הביא להקשות דאיך קראו השבטים את יעקב בשמו, והא קי"ל דמדיו מורא אב אסור לקרות את האב בשמו, ותירץ עפ"י מש"כ התו"י** (יומא פז א) דרב הונא קרי ליה לרב בשמו "אבא" דהוא משום דאבא הוא שם המראה על גדולה, **וה"נ שם ישראל שנקרא כן ע"ש כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל**. (וכבר כתב כן השל"ה בפרשת ויחי). וכתב השדי חמד דמ"מ פשוט דאדם דעלמא שקרוי "ישראל", אסור לבנו לקרותו בשמו, דרק ביעקב אבינו שם "ישראל" מראה על שררה וגדולה. וק"ל.

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף נו עמוד א

פתח יעקב ואמר בשכמל"ו. במדרש איתא והובא בטור כשעלה משה למרום שמע מהמלאכים שאומרים בשכמל"ו ולא רצה לאמרו לפי שזה שירה של מלאכים לפיכך אנו אומרים בלחש שאין אנו מבינים הדברים ורק ביה"כ אנו בדרגה יותר גדולה ודומים בכמה ענינים למלאכים אומרים בקול, ובאמת שאין זה סתירה לגמ' דין שיעקב שמעו מהמלאכים כשהיו עולים ויורדים בסולם.

17. ספר אז ישיר - חלק ירת האיתנים

<p>מד אז ישיר מאמרי ראש השנה</p> <p>להיות דומים למלאכים. בזה יש לבאר מדוע מי שהרהר בלבו לעשות תשובה נחשב לצדיק, ואפילו לפני שהתחיל את סדר התשובה, והביאור הוא שע"י שמהרהר בלבו בתשובה הרי כוונתו ואילך עומד הוא בדרך העולה בית אל, בדרך המוליכה אותו לתשובה שלימה, ונחשב לצדיק ע"ש סוף התהליך.</p> <p>אף בדיני שמים יש לפרש כן, שאין ב"ד של מעלה דנים את האדם אלא ע"פ מה שרוצה ומבקש לעשות, ולא כמה שעשה כבר. דין זה אינו נחשב לדין על העתיד, אלא שהקב"ה יודע כוונתו של האדם, ואם באמת ובתמים חושב בלבו שרצונו ובקשתו לשנות את דרכו ולהיות צדיק, וכוונתו שלא לחזור שוב לחטא זה לעולם, הרי הקב"ה דנו כצדיק ברגע זה. "באשר הוא שם" הינו דין הבא לקבוע האם ברגע זה נחשב האדם לצדיק או לרשע, והדבר תלוי במה שרוצה ומבקש לעשות, ולא כמה שעשה מכבר.</p> <p>.....</p> <p>טו. וכן העיר הגאון רבי אביגדור הלוי בנצול בספרו שיחות ליום הכיפורים (עמ' קצ"ז-קצ"ח).</p> <p>יז. דוגמא לזה נמצא בדין ישיבה בעזרה בבית המקדש, שכל אדם, זולת מלכי בית דוד, אסור בישיבה בעזרה. ונ"מ שנינו במעשר שני (פרק ג' משנה ח'):</p> <p>הלשכות בניוית בקודש ופתוחות לחול תוכן חול וגנותיהן קודש בניוית בחול ופתוחות לקודש תוכן קודש וגנותיהן חול.</p> <p>כלומר, שאע"פ שיש לשכות שנבנו בקדש וזמן הדין היה לאסור את הישיבה בהם, מ"מ אם דלת הלשכה פתוחה למקום חול הרי דין הלשכה כחול. וכן להיפך, ומבואר מזה, שאף במקום המקדש הקדושה נקבעת ע"פ הכיוון של המקום (דהיינו דלת) ואין הקדושה נקבעת ע"פ המקום בו נמצא עכשיו.</p> <p>יח. ע"ע מש"כ להלן במאמר ו'.</p> <p>יט. בפחד יצחק (חלק ר"ה, סי' י"ח) ביאר שענין בינונים אינו ענין של זמיות כנגד עוונות, אלא הענין הוא על הדרר והכיוון שבו האדם נמצא. וד"ל:</p> <p>המבט החדש הזה מראה לנו כי "רובו זמיות" אינו סכום של כמה זמיות היחידות, ו"רובו עבירות" אינו סכום של כמה עבירות יחידות. דאם בסכום עסקינו כי אז היה מדרגת רובו זמיות מושתתת משיעה ומורגע לרגע...יש הבדלה תהומית בין אדם ש"רובו זמיות" היא מדתו, אלא שהוא נמצא עכשיו במצב המתנגד למדתו, ועכשיו עוונותיו הם רובו של אותו אדם, ובין האדם שעוונותיו המרובים מזכותיו, הם בהתאם למדתו.</p>	<p>יסוד הדין בראש השנה אז ישיר מג</p> <p>2 ידוע שבכל ימות השנה אין אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בקול רם אלא בלחש משום שאין אנו דומים למלאכים, זולת יוה"כ בו אנו נוהגים לומר 'בשכמל"ו' בקול רם, מפני שדומים אנו למלאכים. ויש להקשות, שהרי בליל יוה"כ שאנו עדיין שבעים מסעודות היום ואין אנו דומים כ"כ למלאכים ומ"מ נוהגים לומר 'בשכמל"ו' בקול רם, ובמוצאי יוה"כ בערבית שאנו עומדים בצום מערב עד ערב אין אומרים 'בשכמל"ו' בקול רם, וזאת אע"פ שאנו דומים יותר למלאכים שלא בא כל דבר מאכל לפנינו יום ולילה, והרי הדבר פלא והיה ראוי שיהיה להיפך, וצ"ע.</p> <p>3 בגמ' קדושין (דף כ"ט ע"ב) מבואר, שאם אמר אדם לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק, אע"פ שרשע הוא הרי היא מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו. ויש להקשות, שפשיטא שאין הרהור בלב מועיל לעשותו צדיק והרי כדי לחזור בתשובה עליו לעשות כסדר המבואר ברמב"ם הל' תשובה (פרק א' ב') שצריך חרטה ויודיו וקבלה להבא, וא"כ קשה מדוע האשה מקודשת והרי אין זו תשובה גמורה,</p> <p>והרב בורשטיין זצ"ל חידש, שהאדם נקבע על פי רצונו ומחשבתו ולפי הדרך שהוא הולך בה, ואע"פ שלא הגיע עדיין אל מבוקשו ואל סוף דרכו, מ"מ כיון שרוצה ומתאמץ והולך בדרך מסוימת, הרי שיש לראותו כאילו כבר השיג את מבוקשו והגיע אל סוף דרכו ועל פי זה נקבע האדם, וזהו א"כ הטעם, שכאשר ביקש יעקב לצאת מארץ ישראל ויצא אל הדרך המוליכה לחו"ל, ראה בחלומו מלאכי חו"ל, שהרי נחשב לו הדבר כאילו היה כבר בחו"ל. כמו כן יש לבאר שבביל יוה"כ אנו אומרים 'בשכמל"ו' בקול רם, ואע"פ שבביל יוה"כ אנו שבעים ואין דומים למלאכים, מ"מ כיון שבדעתנו לעמוד בצום מוכאן ואילך, הרי שאנו הולכים בדרך הדומה למלאכי השרת והרי אנו נחשבים כמלאכים. אך במוצאי יוה"כ, שאנו משנים את הכיוון ומבקשים לחזור ולהיות כבני אנוש, אין אומרים 'בשכמל"ו' בקול, מפני שמכאן ואילך אין בדעתנו</p>
---	--

18. ספר נפש החיים - שער ג - פרק יא

וזהו ג"כ בכלל ענין יחוד פסוק ראשון דקריאת שמע ה' אלקינו ה' אחד. ר"ל לכיין שהוא יתב' הוא אלקינו בעל הכחות ומקור שורש נשמתנו וחיותנו ושל כל הברואים והעולמות. ואף שברא והמציא מציאות כחות ועולמות ובריות עכ"ז הוא בבחי' הוי"ה ואחד מצדו יתב' שאין הברואים כולם חוצצים ח"ו כלל נגד אחדותו הפשוט יתברך הממלא כל ונקרא גם עתה הויה ואחד: הגהה: ... ולפ"ד הנ"ל י"ל פנימיו' כוונתם ז"ל היינו שאחר שיחדנוהו בפסוק שמע שהוא רק אחד אחדות פשוט ואין עוד מלבדו כלל וכל העולמות הם כאלו אינם במציאות כלל. איך נשבחהו אח"ז שהוא מבורך בכבוד מלכותו על עולמות. שגם העולמות ישנם במציאות והוא יתב' המולך עליהם. ואינו נחשב לשבח נגד עוצם יחוד פסוק שמע. אלא שגזרה רצונו יתב' שאעפ"כ נשבחהו בזה השבח. מהמת שכן הוא הענין מצד השגתנו והנהגתנו עפ"י יסודות וחקי תוה"ק שנבנו כולם ע"פ זה הבחי' כמש"ל. לזאת נאמרהו בחשאי:

19. ספר נתיבות עולם א - נתיב העבודה - פרק ז

ולכך תקנו שיאמרו בחשאי כי באמת האדם מצד שיש בו נשמה נבדלת שהיא יושבת בנסתר, והנשמה היא קדושה נבדלת יכול לומר ברוך שם כבוד מלכותו, ולפיכך תקנו שיאמרו אותו בחשאי כמו שהנשמה שהיא קדוש' היושבת בנסתר... כי מצד הנשמה דומה האדם למלאך, וכמו שהמלאכים אומרים בשכ"מ מצד קדושתם כך מצד הנשמה יש לאדם לומר ג"כ בשכ"מ רק הגוף הוא מעכב, אבל יעקב שהיה קדוש בודאי היה יכול לומר, ולפיכך אם לא יאמר כלל יש כאן צער וחסרון לנשמה כי מצד הנשמה יש לומר ולכך תקנו לומר בחשאי... ולכך בבית המקדש שהוא קדוש אין עונין אמן רק ברוך שם כבוד מלכותו, ובק"ש תקנו לומר אותה בחשאי כי דבר זה הוא השלמת קבלת מלכותו.

20. ילקוט שמעוני דברים - פרק ו - רמז תתלד

דבר אחר כשעלה משה למרום שמע מלאכי הרת מקלסין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד והורידו לישראל, ולמה אין אומרים אותו בפרהסיא, משל למה"ד לאחד שגנב קוזמין מתוך פלטיין של מלך ונתנה לאשתו וא"ל אל תקשטי בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך, אבל ביוה"כ שהן נקיים כמלאכים הן אומרים אותו בפרהסיא ברוך שם כבוד מלכות לעולם ועד.

21. בראשית פרק מט פסוק ב

הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם:

22. ר' חיים פלטיאל בראשית פרק מט פסוק ב

הקבצו ושמעו. בקש לגלות את הקץ ונסתלק ממנו שכינה אמר ח"ו שמא יש פסול בזרעי כאברהם אבי אבא וכאבא פתחו כולם ואמרו שמע ישראל יי אלקינו יי אחד, כלומר שמע אבינו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבינו אלא אחד פתח יעקב ואמר בשכמל"ו.

23. תרגום ירושלמי על בראשית פרק מט פסוק ב

(ב) לביה פליג על אחוי למיזל למפלח קדם טעוון אוהרניין ענין תרי עשרתי שבטוי דיעקב כולהון כחדא ואמרין שמע מינן ישראל אבונן יי אלקנא יי חד עני יעקב אבונן ואמר יהא שמיה רבא מברך לעלמי עלמין:

24. שערים מצויינים בהלכה

ביקש יעקב לגלות קץ הימין. פרש"י
שיחזיר ימינו לפניו, שהשיב ימינו
אחור מפני אויב. ובתוס' רי"ד מפרש, דתיבת
ימין כמו ימים, דהמ"ם מתחלף בנו"ן, וכמו
שאומרים חיטין ושעורין במקום חיטים
ושעורים, וה"נ קץ הימים. ובצל"ח מפרש

25. תוספות מסכת פסחים דף נו עמוד א

לא היו מפסיקין - בין שמע ישראל לשם דמשמע דאומר לשם שישמע ישראל ויענם.

26. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף נו עמוד א

כיצד היו כורכין את שמע. התוס' (במנחות) פ'י שלא הפסיקו בין שמע ישראל. ה' אלקינו שנראה כאומר שישמע ה' לישראל ורש"י פ'י שיש להפסיק בין פסוק א' שזה קבלת עול מלכות שמים. לבין ואהבת שזה צוי.

27. צל"ח מסכת פסחים דף נו עמוד א

ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין וכו' עד פתח יעקב אבינו ואמר בשכמל"ו. צריך קצת טעם מה שייכות זה השבח של בשכמל"ו באותו פעם, וגם מהו קץ הימין, וגם כיון שאין בלבם אלא אחד למה נסתלקה שכינה ממנו, ואם מפני שלא הסכימה השכינה שיגלה קץ החתום וכמו שנאמר לדניאל [י"ב], אם כן היה להגמרא כאן לפרש כן ולומר זה שמפני כן נסתלקה השכינה ממנו. ורש"י פירש קץ הימין שהשיב אחר ימינו, ואני אומר שיש קץ הימין ויש ג"כ קץ השמאל, וקץ הימין הוא מצד החסד ורחמים, ויש ג"כ קץ במדת הדין וכמו שכתוב [עי' יחזקאל כ', ל"ג] אם לא בחימה שפוכה אמלך עליכם, והקב"ה מביא עליהם מציקין כהמן להחזירן למוטב, ויעקב ביקש לגלות לבניו קץ הימין כי היה מתיירא שלא יוכל לעמוד בנסיון לקבל צרות ופורעניות וחבלי משיח, אבל באמת ישראל קדושים הם והם מוכנים לסבול רק לקרב גאולת השכינה, וכמו"ש רז"ל [ראש השנה ל"ב ע"ב] כי כל האי ריתחא לירתח רחמנא ולפרקינן, והדין הזה עצמו חסד ורחמים נחשב לישראל, ובשביל זה נסתלקה השכינה על שחשד את בניו בני ישראל שיקצו בפורעניות, אבל יעקב היה סבור שסילוק השכינה היה מפני שיש ח"ו איזה פסול בבניו, ושאל אותם אם יש בהם פסולת כאברהם שיצא ממנו ישמעאל וכיצחק שיצא ממנו עשו, חקר אם לא פגמו בימין או בשמאל, כי לפעמים אדם בועט מרוב טובה וישמן ישורון ויבעט, וזה פוגם בימין שהוא מדת החסד שהשפיע לו הקדוש ברוך הוא טובה, ויש בועט בפורעניות כאיוב שלא היה יכול לעמוד בנסיון של מדת הדין וזה פוגם בשמאל. ואין לנו עסק בנסתרות רק כן מצאנו ברש"י בחומש [שמות ט"ו, ו'] בפסוק ימינך ה' נאדרי וגומר כשישראל עושין רצונו מהפכין מדת הדין למדת הרחמים ואז השמאל נעשה ימין, מכלל כשאין שם מדת הרחמים אז השמאל נשאר שמאל שמשם בא העונש והפורעניות.

28. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף נו עמוד א

כדדריש ר' שמעון בן לקיש וכו'. כל האגדות זה סיתרי תורה. אך ישנם כאלו שאף לפי הפשט הם סתרי תורה לכ"ע וכ"ה אגדה שכתוב כאן. ומה שפתח יעאע"ה ואמר בשכמל"ו היה משום שמחה.

29. ספר שם משואל - פרשת שופטים - שנת תרע"ח

ולעומת השלימות בשתי בחינות אלה באה מצות קריאת שמע. הראשונה פסוק היחוד להיישיר את שכל האדם, ובענין רעיון האדם ביחוד ה' אין לכחות הלב חלק בו והוא מתיחס רק לשכל, וזה שמע ישראל שהוא לשון הבנה שהיא בשכל. ואח"כ באה מצות ואהבת את ה' בכל לבבך וגו' להיישיר את הלב להיות דבוק באהבה ומשתוקק למה שראוי עפ"י הוראת השכל שהשכיל בפסוק היחוד, והנה היא טהרת הלב והשלמתו. ובאשר זה בלי זה עוד גרוע כנ"ל, ע"כ השכילו אנשי יריחו ולא היו מפסיקין בין פסוק היחוד לואהבת להורות על ענין נכבד זה, שאין אלה שני ענינים נפרדים אלא שאי אפשר לזה בלי זה. וחכמים ס"ל דאדרבה משום זה עצמו נכון להפסיק מעט, להורות ששתייהן צריכין ולא נגררין זה אחר זה ממילא אלא תרי מילי נינהו, ויכול להיות השכל משכיל ומ"מ הלב נמשך לדברים פחותים ואיננו נשמע לשכל, וכמו כן להיפוך, וכבמדרש (ויק"ר פ' ל') שמורה מצוות לולב והדס, זה לבעלי מצוות [המתיחסות ללב] בלי תורה [המתיחסות לשכל] וזה לבעלי תורה בלי מצוות, ולא יסתפק האדם בהיישירת אחד מהם לומר שהשני יבוא אחריו ממילא, וכאמרם ז"ל (יבמות ק"ט ע"ב) האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו ומכ"ש להיפוך מצוות בלי תורה הן כנר בלי אור, וכמ"ש (משלי כ"ח ט') מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה, אלא כל אחד מהם צריך היישרה בפני עצמו, ע"כ ראו חכמים שנכון יותר להפסיק להורות על ענין נכבד זה, ומ"מ לא מיחו ביד אנשי יריחו, כי שניהם לדבר אחד נתכוונו, ע"כ לא רצו להעבירם ממנהגם:

והנה דוגמת אל, היינו פסוק היחוד ופרשת ואהבת, הן תפילין שבראש ותפילין של יד כמו שאנו אומרים שתפילין של ראש הן לשעבד את השכל והמחשבה להשי"ת ותפילין של יד הן לשעבד את תאוות הלב ותשוקתו אליו

ית"ש, ועל כן סומכין תפילה של ראש תיכף לשל יד, להורות על ענין הנ"ל, וכמו אנשי יריחו שהיו כורכין את שמע, וכאן לא שייך סברת חכמים להפסיק ולהורות ששתיהן צריכי ואינן נגררין זו אחר זו, דבלא"ה נמי שתי פעולות ושתי מצוות הן, ואי אפשר לחשוב דיוצאין בפעולה אחת, ע"כ שוב יותר נכון שלא להפסיק ביניהן, ויבואו שתי ההוראות ביחד:

ולפי האמור יובן הא דהקורא קריאת שמע בלי תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, ולא אמרינן כן במזוזה או בפרשת קדש והי' כי יביאך, דלאו משום דכתיב באותה פרשה אתו עלה, דא"כ גם בפרשת ציצית בלי ציצית בבגד נמי נימא הכי, אלא משום דשניהם מורין על ענין אחד ובני בקתא חדא נינהו:

30. ספר דבר יעקב

[א] כמ"ד אין מעילה בגידולין – הגמ' [ב"ב ע"ט]. מביאה מחלוקת, דעת רבי יהודה שאין מעילה בגידולין, ודעת ר' יוסי שיש מעילה בגידולין. הרמב"ם [מעילה ה-ו] והמאירי פסקו שיש מעילה בגידולין. המאירי הביא בשם גדולי הדורות שפסקו שאין מעילה בגידולין. הראשונים [ב"ב ע"ט]. מקשים למה אין מעילה במים שנכנסו לבור של הקדש או יונים שנכנסו לשובך של הקדש, למה אין ההקדש קונה המים או היונים בקנין חצר. התוס' [ד"ה ואין] תירצו דלא אמרינן שיקנה חצר הקדש כמו שקונה חצר הדייט דחצר משום יד איתרביא ולא מצינו יד להקדש. ומבואר דהתוס' ס"ל שליכא מעילה כיון שהקדש אינו קונה, אבל אם ההקדש היה קונה היה מעילה. הרמב"ן, התור"ם, ר' יונה, הריטב"א והר"ן בב"ב תירצו שהקדש קונה בחצר אבל כיון שקדוש ממילא ולא הוקדש בפה, ליכא מעילה. ונהלקו התוס' והרמב"ן בתרתי: א. אם יש חצר להקדש, לפי התוס' אין חצר של הקדש קונה ולפי הרמב"ן קונה, [וכן כתב קה"ח [סימן ר-א] בדעת הרמב"ן]. ב. אם יש מעילה בממון הקדש שלא הוקדש בקדושת פה, לפי התוס' יש מעילה ולפי הרמב"ן ליכא מעילה. הר"ן מביא ראיה מהא דקאמר ר' יהודה שאין מעילה בגידולי הקדש אע"פ שגידולים ודאי הוי ממון הקדש אלא ראיה שאין מעילה היכא דליכא קדושת פה. ומקשים הדב"א [ח"א סימן כא-טז בהגה] והקדש [ב"ב] לפי הרשב"ם והתוס' שביארו הטעם משום שאין חצר להקדש, הניחא לענין בור ושובך אבל מה הטעם של ר' יהודה שאין מעילה בגידולי הקדש, הרי הם בודאי ממון הקדש כיון שגדלו בשדה הקדש. ותירצו הדב"א והקדוש שהתוס' מודים לסברת

הרמב"ן אליבא דר' יהודה, שסובר שאין מעילה בגידולין משום שליכא קדושת פה, ורק לפי ר' יוסי שסובר שיש מעילה בגידולים ואינו מצריך קדושת פה הוצרכו תוס' לבאר שבמי הבור ואשפה ליכא מעילה כיון שאין חצר להקדש. וכתב הקו"ש [ב"ב אות רצה] דיוצא לפי"ז שר' יהודה ור' יוסי נהלקו האם בעינן קדושת פה או שגם בקדושה דממילא איכא מעילה, וקיי"ל כר' יוסי שא"צ קדושת פה. הר"ן והריטב"א מבארים מחלוקת התנאים, שלכונ"ע בקדושה דממילא ליכא מעילה, ופליגי האם גידולים של הקדש הוי קדושה דממילא או כיון שצמח ממה שהוקדש בקדושת פה, גם הגידולים מיקרי שהוקדש בקדושת פה. עוד פירש הריטב"א שהטעם של מ"ד שיש מעילה הוא משום שדעת מקדיש עליהם כיון שסוף גידולין לבוא, והוי כהוקדשו בקדושת פה.

31. תוספות מסכת פסחים דף נו עמוד ב

מחלוקת בשל מכבדות - פ"ה כולה שמעתא בנתלשו ביום טוב ודווקא בשל מכבדות דאיכא נמי מחוברות גזרו רבנן שמא יעלה ויתלוש וקשה נהי דלא גזרו בני יריחו בשל מכבדות שמא יעלה ויתלוש תיפוק ליה שמשמש במחובר ...

ספר דבר שמואל

תד"ה מחלוקת וכו' תיפוק לי' שמשמש במחובר. ולכאורה מאי קשיא כיון דלית לכו גזירה שמא יעלה ויתלוש מהי"ע

גופא לית לכו דמוחר להשתמש במחובר שחרי כל האיכור דאין עולין צאלין שמא יתלוש, ולי' דקושיתם היא דמסתמא ליכא מחלוקת בסתם משנה דאין עולין צאלין וכדחזינן שכן מקשה הגמי' להלן ולית לכו לאנשי יריחו הא דתנן כלל אמרו צפאכ, ועדי"ז יש לפרש גי' קושיתם מהא דלא גרע מצינא שנולדה צוי"ע גזירה משום פירות כנושרים שהיא גזירה שמא יעלה ויתלוש וכדאיתא צבינא (ג.). ולי"כ לא מסתבר שאנשי יריחו לית לכו כן מתני' דצינא שנולדה ומשום שאם נתלשו צוי"ע ענמו לכוי"ע שייך לגזור שמא יעלה ויתלוש ולשיטת התוס' דאיירי צתלושין מערב יו"ע דוקא צוכ ס"ל לאנשי יריחו שאין לגזור שמא יעלה ויתלוש ואין לדמות נתלשו מצוי"ע לנתלשו צוי"ע.

ונראה לר"י דשמעתא איירי בתלושין מעי"ט במכבדות ובכיפים ומונחים שם בין השמשות וקאמר מחלוקת בשל מכבדות דרבנן אסרי אפילו נפלו לארץ בי"ט כיון דמכבדות איכא נמי מחוברים גזרינן שמא יעלה ויתלוש כיון דבין השמשות היו על האילן אף על פי שהן תלוש ובני יריחו לא גזרו כיון דתלוש מעי"ט אבל בשל בין הכיפין הואיל ולא היו שם מחוברים ליכא למיגזר אטו שמא יעלה ויתלוש ממקום שלא נשרו והשתא א"ש דלא דמי לביצה דהתם שנולד בי"ט גזרינן והכא בנתלשו מעי"ט וקצת תימה איד' יכירו בין אותם שנשרו אתמול לאותם שנשרו היום ונשר מן הכיפין לנשר מן המכבדות ופריך והא מוקצה נינהו כיון דהיו בין השמשות על האילן ולא היו ראויות לינטל שלא ישתמש באילן ובירושלמי דס"פ פריך במה אנן קיימין אי בנשרו מעי"ט ד"ה מותרים ואי בי"ט ד"ה אסורים אלא במה קיימין בסתם פי' דבסתם לא שייך למיגזר שמא יעלה ויתלוש אלא דוקא בנשרו ודאי בי"ט והיכא דנשרו ודאי בי"ט אפילו בשל בין הכיפין אסור ופריך והא מוקצות נינהו פי' ספק מוקצות נינהו אבל מ"מ קשה דתיפוק ליה שמשמש במחובר.

32. תוספות מסכת פסחים דף נו עמוד ב

מוכן לעורבים - אפילו אי לא שרי הכא אלא למי שיש לו עורבים איצטרך בריש ביצה (דף ג.). למיסר פירות הנושרין מטעם גזירה שמא יעלה ויתלוש דלא מצי למימר התם איסורא משום מוקצה שהרי מעמיד שם המשנה בתרנגולת העומדת לאכילה א"כ איסור מוקצה לא שייך בה למיגזר אי לאו משום גזרה שמא יעלה ויתלוש.

33. חכמת שלמה מסכת פסחים דף נו עמוד ב

בד"ה מוכן לעורבים כו' משום גזירה שמא יעלה ויתלוש נ"ב פי' שמפרש טעמא לביצה שנולדה ביום טוב דאסירא משום פירות שנשרו ואי הוי פירות שנשרו משום מוקצה אז לא הוי ראוי לגזור גבי ביצה דלא שייך איסור מוקצה אבל מאחר שיש איסור דאורייתא בפירות שנשרו משום גזירה שמא יעלה ויתלוש אף על גב דלא שייך האי טעמא גבי ביצה מ"מ גזרינן הכל משום פירות הנושרים שלא יעלה ויתלוש שהוא דאורייתא והוי הכל כחדא גזירה כדאיתא התם ודו"ק:

34. תוספות מסכת פסחים דף נו עמוד ב

כלל אמרו בפיהא כו' - נראה לרבינו תם דמדאורייתא לא מיחייב בפאה אלא זית וחרם ושדה דכתיבי בהדיא בקרא ואחרוני תקנתא דרבנן נינהו ושאינן מכניסו לקיום לא רצו לתקן פיהא דאינו דבר חשוב ותאינה וכל דמי לה אף על גב דחשיב איכא בטול עניים לפי שאין לקיטתן כאחד והפסד יתר על הריוח וכמיהין ופטריות

הואיל ואין במינו חיוב שאין גדל בקרקע לא תקנו והא דדריש בתורת כהנים יכול שאני מרבה קישואין ודלועין שיהיו חייבין בפאה תלמוד לומר ובקוצרכם את קציר ארצכם מה קציר שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ אף כל כו' יצאו ירקות כו' אסמכתא בעלמא היא כמו שדורש שם מקרא מעשר ירק אף על גב דהוי דרבנן.

35. ספר דבר שמואל

תודיה כלל וכו' ואחרינא תקנתא דרבנן ניהו. והנה אף
שע"ז מפקיע מתרומות ומעשרות ל"ל דלתי חויז פאה
דרבנן ומפקיע מחויז מעשרות דרבנן דמכ"ח ח"ח צמעט חלל דגן
חירוש ויטהר, וכתב צמקדש דוד סי' ס"צ חות ג' דהרמז"ס ס"ל
דכל שכוח אוכל ונשמר חייב צפאה מכ"ח ומשום דלשיטתי דס"ל
דאף מעשר פירות הוא מכ"ח ח"כ גם כפאה שלכס הוא מכ"ח
דלוי מדרבנן ח"ך חתי דרבנן ומפקיע לחויז מעשר שכוח מכ"ח ח"ד.

36. דף על הדף פסחים דף נו עמוד ב

בגמ': כלל אמרו בפאה וכו'. כתבו התוס' דכללים אלו אינם אלא מדרבנן אבל מן התורה אינם חייבים בפאה רק דגן תירוש ויצהר. ורק מדרבנן חייבו בשאר פירות, וכללים אלו הם בהחייב מדרבנן, ואינם אלא אסמכתא. אמנם דעת הרמב"ם (הל' מתנות עניים פ"א ה"ב) ותוס' רא"ש (נדה כ') בשם רש"י שכל המינים אלו חייבים בפאה מן התורה, חוץ מאלו שנזכרו כאן דאימעטי מקראי.

וכיוצא בזה מצינו מחלוקת ראשונים לענין תרו"מ. דדעת הרמב"ם (הל' תרומות פ"כ ה"ו ופ"א מעשר ה"ט) דמה"ת כל הפירות חייבים בתרו"מ וכל הזרעים חוץ מירק.

אבל דעת רוב הראשונים (עיין בדרך אמונה הל' תרומה בפ"ב (ציון ההלכה ס"ק ז') שכן דעת רש"י ותוס' והר"ש והרשב"א והריטב"א ע"ש עוד) דמה"ת אין חייב בתרומות ומעשרות רק דגן תירוש ויצהר, וכל שאר אינן אלא מדרבנן, וקראי הו' אסמכתא, ודיעה שלישית הוא דעת הריטב"א ב"מ פ"ח בשם הראב"ד ועוד דכל שבעת המינים חייבים בתרו"מ מה"ת, דילפינן מביכורים.

ונמצא דהרמב"ם לשיטתו דסובר דכל הקראי הם מעיקר דין תורה ולא אסמכתא, ולכן ס"ל דחייבין כל המינים בפאה מה"ת, ולכן ס"ל דחייבים בכל המינים בתרו"מ מן התורה.

37. הערות הגר"ש אלישיב מסכת פסחים דף נו עמוד ב

פאה והפקר בטעות אם יש בזה פטור לקוח

פרט לירק. במשנה אמרנו שאין חשש טבל דאורייתא במשאיר פאה שלא כדין כיון שהוא לקוח ולקוח פטור מן המעשר מדאורייתא. ומ"מ מדרבנן אסור אך הערנו שכל מעשר ירק דרבנן ואף שעיקרו דאורייתא מ"מ נמצא שהוא ב' דרבנן ע"ש. והנה הר"ש בריש פאה מקשה דאמרינן דפאה פטורה מן המעשר משום דכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא פאה שיש לו חלק ונחלה עמך למה לי קרא הא לקוח הוא ומתריך הר"ש חידוש דכיון דדין הפאה שהוא של עניים (וזה הוי אף בפאה שחייבת רק מדרבנן) א"כ הרי זה כאילו גדל ברשות העני ואינו לקוח דמלכתחילה היה שלו ע"ש.

והכא בירק שהיה פטור מפאה נראה לחדש לפי תי' ב' בתוס' דהוי הפקר בטעות דלפיכך י"ל דזה לא מיקרי לקוח דזה נראה פשוט דהגזול פירות טבל ולא קנאם הרי בזה לא יהיה לו פטור של לקוח מאחר דהפירות הריהם עתה עדיין של הנגזל וחייבים בעצם בתרו"מ מן התורה ול"ש פטורא דזרעך ולא לקוח בהם וה"ל כיון שנתן פאה בטעות הרי העניים באמת נוטלים ירק של בעל השדה ואינו של העניים אלא של בעל השדה ואין כאן פטור לקוח.